Департамент культури і туризму, національностей
та релігій Чернігівської обласної державної адміністрації

Новгород-Сіверські СТАРОЖИТНОСТІ

Газета Комунального закладу Чернігівської обласної ради
Новгород-Сіверського історико-культурного музею-заповідника
«Слово о полку Ігоревім»

№2(10) 2021р.
(липень-вересень)

МАЙСТЕР ЧЕРНІГОВО-СІВЕРСЬКОГО РІЗЬБЛЕННЯ

З нагоди 80-річчя з дня народження Анатолія Івановича Колошина – Заслуженого майстра народної творчості України - в історико-культурному музеї-заповіднику «Слово о полку Ігоревім» відкрито персональну виставку «Дивосвіт Анатолія Колошина». На ній представлені роботи майстра, що зберігаються в фондах музею і є частиною колекції різьблення. Доповнена виставка роботами сина Андрія, також Заслуженого майстра народної творчості України, який є гідним продовжувачем родинної справи. На урочистому відкритті лунали вітальні слова на адресу шанованого майстра з побажаннями нових творчих здобутків та міцного здоров'я. В теплій і дружній атмосфері пройшла презентація виставки та каталогу «Різьбяне диво Новгород-Сіверщини».

Ювіляра прийшли привітати друзі - Заслужені майстри народної творчості Іваньков Анатолій Григорович та Ворожбит Віктор Олександрович, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України Хавлук Олександр Володимирович. Від Чернігівського обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України Анатолію Івановичу Колошину було вручено Почесну грамоту.

Анатолій Іванович Колошин – визнаний майстер, має ряд високих звань і нагород: член Національної спілки художників України (1983), Національної спілки майстрів народного мистецтва України (1991), Заслужений майстер народної творчості України (1996), президентський стипендіат (1996), лауреат премії ім. Данила Щербаківського (2001). Має відзнаку Міністерства культури і туризму України «За збереження народних традицій» (2010), лауреат Чернігівської обласної премії ім. Михайла Коцюбинського в номінації «Декоративне образотворче мистецтво» (2011), Народної премії ім. Тараса Шевченка (2018р).

Продовження читайте на стор. 3

КАЛЕНДАР ПАМ'ЯТНИХ ДАТ
(липень-вересень)

1 липня – День архітектури України.

28 липня – День Хрещення Київської Русі-України. День пам'яті святого рівноапостольного князя Володимира – хрестителя Київської Русі

24 серпня – 150 років від дня народження Василя Щурата (1871-1948) – літературознавця, дослідника «Слова» , педагога

27 серпня – 165 років від дня народження Івана Франка (1856-1916) – науковця, поета, прозаїка, драматурга, перекладача

2 вересня – 210 років від дня народження Івана Вагилевича (1811-1866) – українського поета, учасника «Руської Трійці»

18 вересня – 180 років від дня народження Михайла Драгоманова (1841-1895) – філософа, фольклориста, громадського діяча

27 вересня – Всесвітній день туризму.

29 вересня – 155 років від дня народження Михайла Грушевського (1866-1934) – українського історика, громадського та

30 вересня – Всеукраїнський день бібліотек.

ВЕСІЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ

Приход Світлана, молодший науковий співробітник краєзнавчого відділу

Весілля є найбільш давньою обрядодією українців. Інтерес до народного традиційного весілля не зникає, відродження давніх дійств та вірувань набуває масового зацікавлення, адже кожен обряд програмував щасливе сімейне життя, продовження роду, добробут. Весілля мало характер радісного багатоденного гучного свята, що супроводжувалося співами, танцями, музикою, іграми, жартами. На жаль, багато ритуалів втрачено, старі обряди поєднуються з сучасними. З кожним роком відходять в небуття ті, хто пам'ятає, як відбували весілля в першій половині ХХ ст., а з ними зникають і яскраві деталі цього веселого дійства.

До вашої уваги пропонується весільний обряд села Ларинівка Новгород - Сіверського району, записаний зі слів Ісаченко Олександри Данилівни (1935 р.н.).

Весільний обряд традиційно починався зі сватання. Це дійство відбувалося, зазвичай, за домовленістю молодих людей.

Свататись йшов жених з найближчими родичами (батьки, хрещені, рідні дядько, тітка). Серед них обирали поважних чоловіків, які вміли красномовно говорити і влучно жартувати. З собою брали горілку і хлібину, зав'язану у красиву хустину. Переступивши через поріг, свати починали вести весільні розмови, найстарший сват казав: « Ми - купці і знаємо, що у вашій хаті є товар. Покажіть нам його, якщо сподобається - купимо». Після цього мати нареченої виводила доньку до гостей і питала у жениха, чи буде він купувати товар. Наречений давав згоду, і батьки дівчини запрошували сватів до столу. Після частування батьки нареченого просили наречену підійти до столу (до цього часу вона була в іншій кімнаті або сиділа окремо зі своїми подружками), давали їй хлібину, що принесли з собою, і пропонували розрізати на чотири частини, не виймаючи ножа. Рукоятку ножа дівчина завертала хустиною, після чого хлібину обов'язково різала навхрест: зверху

вниз, а потім з правого боку на лівий. Вважалося, що таким чином благословлялися молодята на щасливе подружнє життя. Після цього обряду наречена підносила нареченому хустку, потім обдаровувала сватів: жінкам - хустки, чоловікам - рушники. Продовжувалось застілля до пізнього вечора - веселяться, співають пісень.

На сватанні зі сторони нареченої були присутні батьки, брати, сестри, хрещені, близькі родичі, подружки. Цього вечора обговорювали всі деталі та призначали дату весілля. Наступним дійством весільного обряду було випікання короваю.

Цьому ритуалу надавали особливого значення: по випеченому весільному хлібу передбачали майбутнє подружнього життя. Випікали коровай як у хаті молодого, так і у хаті молодої. Для цього запрошували жінок з заможних родин, щасливих в шлюбі, які мали дітей. Замішували весільний хліб з гарними думками, співали обрядові пісні, таким чином загадуючи добробут майбутньої родини. Зазвичай пекли коровай у п'ятницю або суботу. Коли коровай

Обиденна Ніна Тимофіївна з дружками, 1958р.

НОВГОРОД - СІВЕРЩИНИ

вже був випечений, коровайниці сідали за стіл і господарі їх частували. А ті співали:

« Ой сосонка літом і зимою зелена,

У п'ятницю дівчина була весела,

У суботу русу косу чесала,

А в неділю йшла до вінця і плакала. Гуууу»

Сама весільна обрядовість починалася з запрошення гостей на свято. У неділю рано-вранці святково вдягнені наречена з дружкою заходили до родичів і запрошували: «Просимо уклінно прийти на моє весілля!». У свою чергу, наречений зі своїм боярином (дружком) також запрошував свою рідню та молодь на весілля до себе додому. Весілля гуляли тільки у неділю, починаючи з обіду. Спочатку справляли застілля у молодої, а потім у молодого.

Коли гості вже запрошені, у домі нареченої чекали на приїзд жениха та гостей, співали пісень. Молодий з близькими родичами, боярами, молоддю та світилками (молоді незаміжні дівчата, родички), з баянистом або двома йшли до двору молодої. Біля подвір'я їх зустрічали хлопці - родичі молодої - і всіляко перешкоджали пройти до хати, жартуючи, торгувалися, вимагали могорич. І тільки після «викупу» почет молодого проходить до хати. Там мати молодої перев'язує старших бояр рушниками, які вже були перев'язані рушниками в домі молодого. Виходило так, що вони були перев'язані навхрест. Після цього бояри перев'язують руки молодят рушником і ведуть їх до покуті за стіл. Наречені сідають на лавку, застелену вивернутим кожухом.

У цей час молодший рідний брат нареченої або племінник починав «продавати косу» молодої, боярин чи жених повинен дати гроші та могорич. Потім всі гості сідали за столи і починалось весілля зі співами і танцями.

Родичів від молодого садили за окремий стіл, його називали «красний стіл», тобто почесний. Намагались догодити сватам аби в майбутньому дружньо жити.

Надвечір починали ділити коровай. Відбувалось це дійство таким чином: одного з чоловіків наряджають у «коня», одягають йому вивернутого кожуха, хутряну шапку, прив'язують хвоста, заздалегідь обмазаного сажею, на спину ставлять тарілку, застеляють рушник і кладуть коровай. Три жінки, також перевдягнені до невпізнанності, стоять поряд з «конем»: дві - обабіч, а третя - спереду, напуває «коня» горілкою і той починає пританцьовувати. Жінки його втримують, щоб не обернув тарілку з короваєм. Все супроводжується жартами. Бояри роздають коровай. Спочатку найближчим родичам молодої, а потім іншим гостям. Гості, взявши коровай, дарують гроші або подарунки зі словами : «Щастям і здоров'ям і червоним золотим». Родичам молодого короваю не подають.

Ввечері починають виправляти молоду в дім молодого. Батьки дівчини благословляють молодят, дають ікони, дві ложки та дві виделки, обов'язково перев'язані стрічками, аби молоді все життя прожили у парі, та скриню з приданим.

Попереду везуть скриню, а слідом їдуть молодята.

У дворі молодого їх зустрічають батьки з хлібом-сіллю та випивкою. Збирається рідня молодого, молодь і найближчі родичі молодої і продовжується гуляння.

У хаті молодого також ділять коровай, роздають тільки родичам нареченого. Гуляють до пізнього вечора.

На другий день, тобто в понеділок, найближчі родичі молодої та подружки- «снєданки» готують «снєдання» - смачні страви і несуть молодятам, аби ті поснідали. Співають:

«Сіли сніданки - прогнулися лавки,

А коли нап'ються - ще більше прогнуться. Гуууу».

Збираються найближчі родичі, молодь і гуляють до вечора.

На весіллі всі присутні були і спостерігачами, і учасниками весільної процесії.

Продовження. Початок читайте на стор. 1

Народився різьбяр в Новгороді - Сіверському в 1941році.

Дитинство і юність пройшли в мальовничому і затишному куточку міста Бондарівці, що на Покровщині. Зацікавленість різьбою по дереву проявилася ще в дитинстві, тому з вибором професії вагань не було. Після закінчення школи вступив до Яворівського художньо-ремісничого училища на Львівщині, де був одним з кращих студентів. Опанувавши техніку яворівської різьби, використовував її у оформленні виробів. За свою трудову діяльність змінив декілька робочих місць, але всюди займався улюбленою справою – різьбою по дереву. З 1975 по 1991 роки працював в Чернігівських майстернях художніх промислів України. В цей час майстер познайомився з художником Василем Парахіним та мистецтвознавцем Михайлом Селівачовим. Саме під їх впливом зацікавився спадщиною народного різьбярства Сіверщини, характерною ознакою якого є тригранно-виїмчасте різьблення. У своїх роботах Анатолій Іванович використовує різні технічні прийоми, доповнює орнамент власними елементами, що створюють досконалу композицію. У доробку майстра тарелі, мисники, полички, скрині, хлібниці, ложки, сільнички, меблі.

Під його керівництвом зросло кілька поколінь майстрів-різьбярів, які створюють оригінальні речі і є гідними продовжувачами справи митця. Анатолій Іванович – учасник багатьох виставок, що відбувалися в Україні і за кордоном. Вироби майстра є окрасою багатьох колекцій, зокрема, Національного музею українського народного декоративного мистецтва, музею народної архітектури та побуту України, Чернігівського історичного та художнього музеїв, Новгород-Сіверського музею-заповідника «Слово о полку Ігоревім» тощо.

ПІДЗЕМНІ СПОРУДИ

Олена Бунак
старший науковий співробітник відділу давньоруської літератури

Монастирі, фортеці, замки завжди мали таємні схованки та підземні споруди. Зазвичай, збережених відомостей про них в писемних джерелах небагато.

Древній Новгород-Сіверський також приховує багато таємниць і загадок. Існує легенда, що місто сполучалося зі Спасо-Преображенським монастирем підземним ходом, хоча знаходилось на значній відстані від нього. Далі хід йшов під річкою Десна. Вірогідно також, що всі церкви міста сполучалися між собою підземними переходами.

Першу згадку про підземний хід на території Спасо-Преображенського монастиря знаходимо у Філерета Гумілевського в «Историко-статистическом описании Черниговской Епархии» за 1873 рік. Він пише про «…огромный погребъ, с длинными подземными ходами», що знаходиться під надбрамною вежею-дзвіницею. Але існуючі зараз підвальні приміщення під дзвіницею, що були споруджені наприкінці XVI ст. як перший бойовий ярус могутньої оборонної башти, ніякого продовження не мають.

Деякі відомості про підземні ходи наводить директор музею С. А. Гапеєв в виданні «Новгородсіверський заповідник. Провідник», (1931): «Монастир має типові для старовинних монастирів підземні ходи з цілою низкою різноманітних ніш та помешкань. Про ці ходи існує стародавнє оповідання, що вони проходили колись аж до центру міста, що складає приблизно один кілометр. Такі відомості нам здаються правдивими: можливо, що ходи зробив монастир для зв'язку з містом на випадок війни. Але тепер вони йдуть недалеко й продовження їх поки що не знайдено».

Грунтовні дослідження монастирських підземних споруд Новгорода-Сіверського були проведені в 1980-х роках співробітниками Інституту «Укрпроектреставрація». Великий внесок у вивчення зробив Вадим Ігоревич Лукьянченко, фаховий архітектор, тоді – науковий співробітник «Укрпроектреставрації». Цікаву інформацію про підземні споруди можемо знайти в його науково-реставраційних звітах, статтях, почути безпосередньо від нього самого. Зараз В.І.Лукьянченко- Заслужений архітектор України, науковий співробітник Національного заповідника «Києво-Печерська лавра».

На території Спасо-Преображенського монастиря декілька споруд мають підвальні приміщення: палатний корпус з трапезною і Петропавлівською церквою, північні келії з прибудовою, вже згадувана надбрамна вежа-дзвіниця та корпус на льохах. Майже всі вони не мають продовження. Принципово по іншому виглядають підземні споруди корпусу на льохах. Саме вони відповідають опису С.Гапеєва. Вони виконували господарчі та захисні функції, бо могли слугувати за таємний притулок і сховище.

У другій половині XVII ст. над південною частиною підземних споруд було зведено одноповерховий цегляний будинок. При його будівництві початковий вхід до підземелля, що знаходився з південного боку, було зруйновано і влаштовано новий – зі сходу. Щоб потрапити до підземелля, необхідно спуститися цим ходом на глибину приблизно 4.5 м і повернути праворуч. Очам відкривається просторе приміщення - «зала» розміром 8,3 х6,3 м, перекрите циліндричним склепінням. Із західного боку цієї «зали» влаштовано два віконця-продухи, північну стіну прикрашає п'ять декоративних ніш. У східній стіні – дверні прорізи, які ведуть до двох окремих невеликих приміщень. Колись до цих приміщень можна було потрапити тільки відкривши міцні металеві двері (не збереглись). Цікаво, що майже всі шість дверей підземелля можна було замкнути як ззовні, так і з середини. Були ще й сьомі двері, але, на відміну від інших, вони перекривали невелику нішу в стіні. Це був своєрідний сейф середини XVI ст. Напевне, у ньому колись зберігалися монастирські гроші.

Зі східного боку центральної «зали» влаштовано приямок з цегляними сходами. Ці сходи ведуть до підземної галереї з двома розгалуженнями складної конфігурації. За давніх часів приямок використовувався як початок таємного (евакуаційного) виходу. Справа в тім, що підлога у «залі» була зроблена з дощок. Приямок також був закритий дерев'яними щитами, сліди від їх конструкцій залишилися. Таким чином, виходило, що незнайома із цим людина , потрапивши до центральної «зали», не могла помітити приямка з таємними сходами. А от мешканці монастиря у разі небезпеки, скориставшись цими сходами, могли сховатися або піти за межі монастиря. Втікачі закривали за собою дерев'яні щити та металеві двері. А їхні переслідувачі марнували час на пошуки таємного ходу та на руйнування дверей. Підземелля не лише неодноразово виручало у небезпечні години, а й, можливо, слугувало ченцям монастиря

НОВГОРОДА- СІВЕРСЬКОГО

як місце усамітнення та молитви, можливо і місце для поховань.

Перші обміри цього комплексу підземних споруд були виконані у 1982 році групою студентів під керівництвом В.І.Лук'янченка. За результатами їх з'ясовано, що загальна довжина галереї та розгалужень у частині, доступній для досліджень, становила приблизно 45 м. Обміри закінчили на глибині 9 м від поверхні землі (від умовного нуля). Нижче підземна галерея була замулена землею і пролізти далі було неможливо. На сьогодні після проведення ремонтно-реставраційних робіт підземний хід відкрито для відвідувачів.

Влітку 1989 року була спроба співробітників КДБ розчистити підземний хід. З'явилась інформація від військовослужбовця строкової служби, що перед призовом він спускався у підземні ходи . Скільки міг, він пройшов, далі ліз і потрапив у якесь приміщення. За допомогою ліхтарика йому, нібито, вдалось роздивитись багато людських кістяків. Повітря не вистачало, і тому, не гаючи часу, він повернувся. Розчищали хід десь півтора тижні і натрапили на наполовину замурований цеглою дверний проріз, за яким був суцільний масив осипаного ґрунту. Склепіння не витримали тиску і впали. До речі, над підземними ходами і досі просідає ґрунт, але жодна з відомих підземних споруд не пошкоджена. Справа в тому, що не всі підземні ходи були обкладені цеглою, переважна більшість була просто вирита у ґрунті. Припускаємо, що підземні ходи від Спасо-Преображенського монастиря відгалужувалися так: один – вбік р.Десна, інший – в напрямку центру міста. На підтвердження цих здогадок, взимку 1984-85 років в центрі міста неподалік від магазину «Ярославна» сталася пригода: вантажівка майже провалилася під землю. У провалля опустили дерев'яну драбину і В.І. Лукянченко спустився всередину. Це було невелике підземне приміщення із земляними стінами і стелею у вигляді циліндра заввишки 1,8-2,0 м, завширшки 1-1,2 м і завдовжки приблизно 10-12 м. Ймовірно, це була частина підземного ходу , виритого у ґрунті, бо торцеві стінки цього приміщення мали вигляд осипаного ґрунту. На земляній підлозі валялися давно покинуті речі: залишки тканини, пошкоджений примус і якісь іржаві металеві уламки. Часу на обміри і обстеження не вистачало: треба було відновлювати рух міського транспорту. Скоріш за все, ця споруда і була частина підземного ходу.

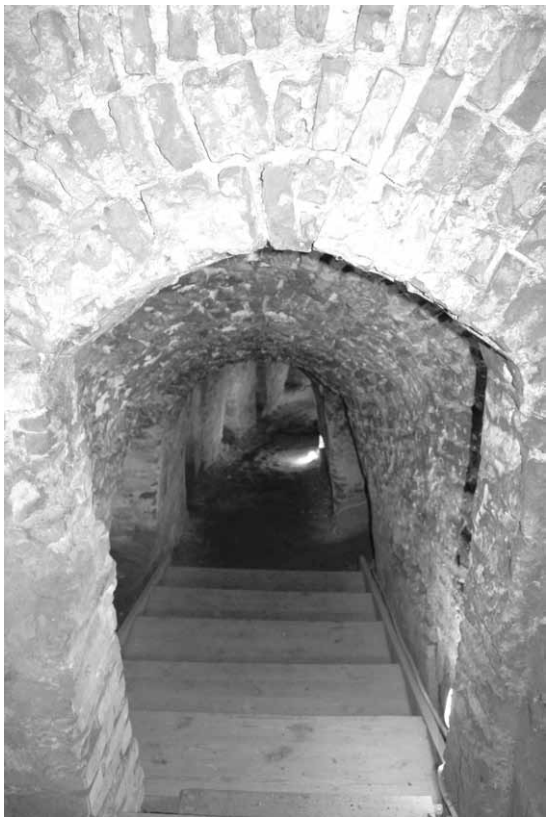

Також в центрі міста під час прокладання водопровідної траншеї для майбутнього будинку районної прокуратури ковшем екскаватора зруйновано частину підземних споруд. Для обстеження запросили з Чернігова всіма знаного архітектора Андрія Антоновича Карнабіда. Акт обстеження та доповідна записка знаходяться в Державному архіві Чернігівської області. В акті зазначено, що підземна галерея-печера розташована під вулицею Комуністичною (зараз вул. Замкова) практично перпендикулярно вулиці і продовжується до протилежної сторони. Мінімальна глибина влаштування галереї біля 2,5 м та максимальна зафіксована глибина близько7м. Галерея доступна для огляду на протязі 12м. Підлога схована під товщею землі та ґрунту, що відшарувався зі склепіння. Вхід обкладений червоною цеглою кінця XVIII- поч. XIX ст., але закиданий господарчим сміттям та частково зруйнований під час будівництва гаражу. На ділянках стін, що збереглись, простежуються рельєфні декоративні ніші та глибокі ніші-заглиблення різних розмірів. Обстеження дозволяє віднести цю підземну споруду до пам'яток історії та культури. Згідно Закону України треба зробити ряд заходів: призупинити земляні роботи, перенести комунікаційні траншеї для більш детального вивчення її стану, протяжності та для реставрації і музеєфікації. Але це все так і залишилось на папері і як і подальше вивчення та дослідження підземних споруд.

ВОДОНАПІРНА ВЕЖА В НОВГОРОДІ-СІВЕРСЬКОМУ

Ірина Лобачова,
завідувачка відділу давньоруської літератури

Історія новгород-сіверського водогону почалася на початку XX ст. В 1900 р. Новгород-Сіверське повітове страхове товариство, керівником якого був директор місцевого банку Василь Григорович Цапеницький, надало близько 100000 крб. для побудови в місті водонасосної станції, водопроводу, водонапірної вежі та електростанції. Водопостачання мало велике значення для міста. Вже в 1901 р. була збудована водонапірна вежа, прокладений магістральний водогін, а в 1902-1905 рр. страхове товариство облаштувало насосну станцію на місці Ярославової Криниці. На ній був збудований монолітний колодязь шестиметрової глибини. Цей колодязь працює й сьогодні, потужні насоси качають з нього воду. В червні 1921 р. відзначили 20-річчя відкриття водопроводу, але мережа була невеликою і не вирішувала проблему забезпечення населення водою.

Ось спогади колишнього вчителя школи № 1 А. З. Бородіна про постачання води у місті в 30-х рр. XX ст.: «Немало хлопот доставляла вода для питья. Воду нельзя было просто принести из колонки. Воду продавали. По улице Ленина стояла такая колонка. Над колонкой стоял маленький домик, там находилась продавщица воды. Сначала туда выстраивалась очередь за талонами. Талон на 1 ведро стоил 1 коп. Затем каждый, купивший талон, снова становился в очередь. Подойдя к торчавшей из домика трубе, человек отдавал через окошко талон и подставлял ведро под конец трубы, а продавщица изнутри открывала кран. Часто получалось так, что нужно было переждать всех, чтоб снова купить талон. Такая бюрократическая процедура отнимала у людей время и вызывала недовольство. Все повторяли, что такое безобразие имеет место только в нашем городе. Достать ведро воды считалось подвигом, если учесть что все колонки работали строго в одно и то же время суток - с трёх до пяти часов дня. Но было утешение – вода была необычайно вкусная. Рассказывали, что ее берут из Ярославовой Криницы, то есть вода это родниковая».

Під час вигнання нацистів з міста водонапірна вежа була підірвана. Першими стали розбирати зруйновану споруду колишні кадрові робітники електростанції, які дали в міську водопровідну мережу воду. 1943 р. вежа була відбудована під керівництвом місцевого майстра Івана Івановича Лошакова.

В 1930-х роках І. Лошаковим було зроблено декілька мозаїчних портретів В. Леніна та І. Сталіна, два з яких розміщено в нішах на фасаді вежі. Під час окупації міста портрети сховали, а в 1944 р. знову повернули на місце. Вони виготовлені з різнокольорових камінців на цементованій поверхні. Розмір більшої сторони 50 см. Зараз відомі п'ять мозаїчних робіт майстра, три зберігаються в фондах музею.

В 1960-70-х рр. в місті були встановлені водорозбірні колонки на відстані близько 300 метрів одна від одної.

В 1993 р. резервуар для води на водонапірній вежі був замінений. Об'єм його становить 100 м куб. Наземна висота вежі з резервуаром 23 м, підземна – 3 м.

Сьогодні вода для міста добувається з восьми свердловин. Є дві свердловини, які з великого підземного озера дають воду самовиливом на поверхню і вже на поверхні насоси під тиском закачують воду у водонапірну вежу. Ще три свердловини працюють на окремі башти, а вже з них вода йде у мережу. Інші свердловини, які розташовані у різних частинах міста, качають воду з глибини і підкачують її безпосередньо у міську мережу.

Водонапірна мережа в Новгороді-Сіверському-одна з найстаріших в області. Старішою за віком є тільки система мереж у Чернігові, що була збудована наприкінці XIX ст.

НОВГОРОД-СІВЕРСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ РАБИН БОРУХ РАМБРО

Олена Путра,
молодший науковий співробітник
сектору наукової та просвітницької роботи

Рабин – звання в іудаїзмі, що надається після отримання вищої єврейської релігійної освіти та дає право очолювати громаду, викладати в ієшиві (вищому навчальному закладі) і бути членом релігійного суду.

У Російській імперії Положення про євреїв 1804 р. зберігало за єврейською громадою їх віковічне право на обрання духовного наставника громади – рабина, але за умови затвердження його губернською владою. Рабин обирався строком на три роки.

Посада рабина була почесною, але не прибутковою. На життя мав заробляти в інший спосіб. Він не мав права вимагати будь-якої окремої винагороди за відправлення релігійних обрядів, оскільки йому передбачалася загальна платня за домовленістю з громадою.

Починаючи з 1835 р., вимоги Російської імперії до рабинів посилилися. На них було покладено функцію ведення метричних книг, в яких записувалося про обряд обрізання, наречення ім'ям, укладення шлюбу, розірвання шлюбу та поховання. Поступово єврейські громади були позбавлені права самостійно обирати рабина, а на цю посаду призначався випускник одного зі спеціально створених рабинських училищ. Рабин ставав вже не духовним наставником своєї громади, як раніше, а лише посередником між нею та представниками влади.

1857 р. єврейським громадам було повернуто право на самостійне обрання рабинів за умови, що кандидат на цю посаду матиме спеціальну освіту. Але у більшості випадків цієї вимоги не дотримувалися. Тим більше, що єврейські громади на вимогу влади, бувало, відповідали спротивом. Вони встановлювали для призначених владою рабинів таку маленьку платню, яка була недостатньою для їх життєдіяльності. Саме з 1857 р. посада громадського (казенного) рабина стала виборною посадою в єврейських громадах Російської імперії до 1917 р.

Уряд Російської імперії передбачав, що громадський (казенний) рабин стане їхнім інструментом для пропаганди та контролю за єврейськими громадами, які часто не сприймали призначених рабинів, нехтували ними. Обрані громадою, але не визнані владою, традиційні (духовні) рабини часто ставали вченими при синагогах та молитовних школах (будинках) та нерідко були й помічниками громадських рабинів.

Одним з таких громадських рабинів в історії єврейської громади Новгорода-Сіверського був Борух Рамбро.

Поки достеменно не відомо, коли було обрано Боруха Рамбро громадським рабином Новгорода-Сіверського. Єврейські метричні книги фіксують його як Новгород-Сіверського громадського (казенного) рабина у 1907 р. який виконує обов'язки громадського рабина Кролевецького рабинату.

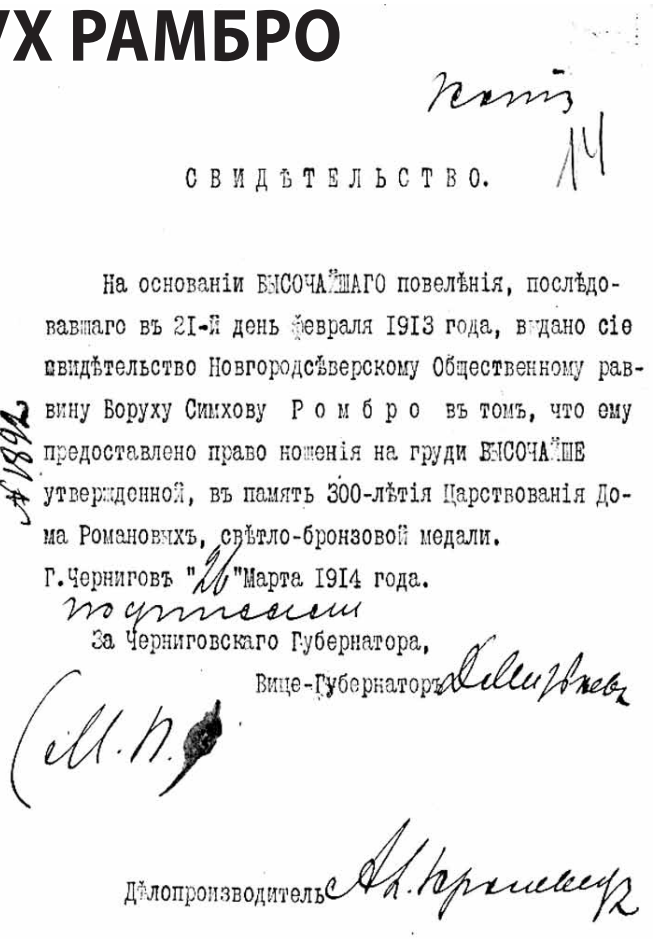

СВИДѢТЕЛЬСТВО.

На основаніи ВЫСОЧАЙШАГО повелѣнія, послѣдовавшаго въ 21-й день февраля 1913 года, выдано сіе свидѣтельство Новгородсѣверскому Общественному раввину Боруху Симхову Р о м б р о въ томъ, что ему предоставлено право ношенія на груди ВЫСОЧАЙШЕ утвержденной, въ память 300-лѣтія Царствованія Дома Романовыхъ, свѣтло-бронзовой медали.

Г. Черниговъ "26" Марта 1914 года.

За Черниговскаго Губернатора,
Вице-Губернаторъ

Дѣлопроизводитель

Відомо, що Рамбро до обрання у Новгороді-Сіверському, у 1898 р. був обраний Кролевецьким громадським рабином на трирічний термін та в подальшому переобраний на цю посаду у 1901 та 1904 рр. Багато років до нього у Кролевці не було власного рабина, а його обов'язки виконував Новгород-Сіверський громадський рабин Гордон.

В Державному архіві Чернігівської області зберігається справа «Об утверждении в должности Кролевецкого раввина Виленского мещанина Рамбро». В ній зберіглися документи, які були надані Борухом Рамбро для затвердження на посаді рабина.

Згідно з урядовими наказами, кандидатом в громадські (казенні) рабини міг бути випускник рабинського училища (з 1873 р. – єврейського вчительського інституту) або одного з загальних вищих або середніх навчальних закладів.

Збереглося свідоцтво про закінчення Борухом Рамбро додаткового курсу механіко-технічного відділення Курського реального училища з жовтня 1892 по 14 червня 1893 року.

Цікаво те, що в даному свідоцтві Борух Рамбро записаний по-батькові як Шимєлєвіч в той час, як у документах більш пізнього періоду він записаний по-батькові як Сімхов (Сімхович).

Продовження читайте на стор. 8

ПОДАРУЙ МУЗЕЮ ЕКСПОНАТ

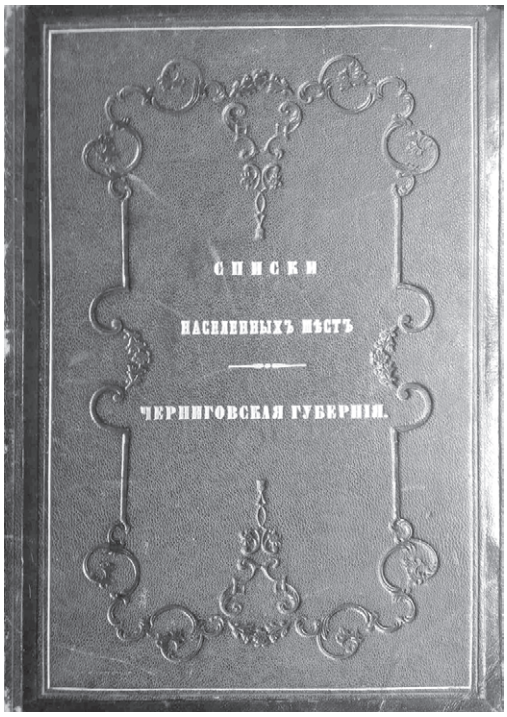

З кожним роком все більше людей долучається до акції «Подаруй музею експонат». В 2020 році жителька Києва Ольга Круглова подарувала переклади «Слова о полку Ігоревім» чеською, угорською, естонською, словацькою, французькою, іспанською, польською мовами. Зараз ці видання займають гідне місце в експозиції музею.

Цього року родина Дощаних з Новгорода-Сіверського подарувала видання 1866 року «Списки населенных мест. Черниговская губерния. По сведениям 1859 года». В книгу ввійшли загальні відомості про Чернігівську губернію, з яких можна дізнатися про етнографічний склад населення, промислове виробництво, сільсько-господарську промисловість, торгівлю, освіту тощо. Окремий розділ дає можливість ознайомитися з існуючими на той час 15-ма повітами Чернігівської губернії, їх розташуванням, кількістю дворів, жителів, наявністю церков, учбових закладів, заводів. Видання є важливим джерелом для вивчення історії нашого краю другої половини XIX ст.

Запрошуємо всіх небайдужих до історії нашого краю містян приєднатися до акції з метою збереження, вивчення та популяризації історичних пам'яток для нащадків.

Продовження. Початок читайте на стор. 7

В цьому ж свідоцтві зазначено, що Борух Шимєлєвіч Рамбро був міщанином міста Вільно, де народився 13 березня 1870 року. Для з'ясування плутанини щодо написання по-батькові в офіційних документах, довелося переглянути інші архівні матеріали. Виявлено, що Віленські губернські відомості за 1869 рік містять список віленських євреїв, придатних у рекрути, серед яких значиться батько Боруха – Янкель-Шимель Зельман-Міхєлєвич Рамбро. Зважаючи на те, що нетипові для слов'ян єврейські біблійні імена писалися місцевими чиновниками як розумілися ними, ім'я Шимель було записано за розмовним варіантом – Сімх. Саме від цього імені в подальшому і утворено написання по-батькові – Сімхов (Сімхович).

Його обрання на посаду було затверджено губернською владою, від якої він отримав свідоцтво на звання рабина, склавши певну присягу та підписавши угоду з місцевою громадою. В обов'язки Боруха Сімхова Рамбро входило офіційне представництво в урядових установах, ведення метричних книг, прийняття присяги у євреїв-новобранців, а в дні державних свят і тезоіменитства імператора – вимовляння в синагозі та молитовних школах (будинках) проповіді на похвалу Російській імперії.

1913 р. Новгород-Сіверський громадський рабин Борух Сімхов Рамбро разом ще з іншими чотирнадцятьма громадськими рабинами Чернігівської губернії отримав право на носіння світло-бронзової медалі в пам'ять трьохсот років царювання Романових. 1913 р. спливав другий термін, як рабин Борух Сімхов Рамбро обіймав свою посаду. Наприкінці 1913 р. його повторно було обрано на наступні три роки. Десять років поспіль (1907-1917) Б.Рамбро був останнім громадським (казенним) рабином – представником єврейської громади Новгорода-Сіверського.

Від численної єврейської громади Новгорода-Сіверського з часом не залишилося практично нічого. Нащадки представників цієї громади вже давно не мають своїх молитовних закладів та рабинів.

Засновники: Чернігівська обласна рада КЗ Новгород-Сіверський історико-культурний музей-заповідник «Слово о полку Ігоревім»
Свідоцтво про реєстрацію: ЧГ №662-311Р від 9.01.2019 р.
Адреса редакції: 16000, Чернігівська область, м.Новгород-Сіверський, вул. Пушкіна, 1
e-mail: ns.slovo@ukr.ner
Електронна версія на сайті - ns-nslovo.org.ua
Наклад - 300 примірників. **Замовлення № 176**
Друк: ТОВ «Мєга-Мікс», 69001, м. Запоріжжя, вул. Тбіліська, 9-А, к.4. Тел.: (061) 222-73-41, (067) 755-30-39

Редакція не завжди поділяє точку зору автора (авторів). За точність викладених фактів і цитувань несе відповідальність автор (автори).

«Новгород-Сіверські старожитності»

Редакційна колегія:
Олена Матюк Олена Радченко
Ніна Авдієнко Ірина Лобачова
Світлана Дубовець Наталія Коврижко
Віталій Шкребінь

Розповсюджується безкоштовно
Редакція газети «Новгород-Сіверські старожитності» запрошує до співпраці краєзнавців, науковців, істориків, літераторів.